

ACC. NR. 164

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: SKÅNE Upptecknat av: Joh. Johnson
Härad: LUGGUDE Adress: Lund
Socken: ÅREBY Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1924 Född år _____ i _____

Uppteckningen rör

Folktro om gamla gubbar	1
Lyte	2.
Bäckamannen	2.
Holtamannen	3.
Skogsharen	3.

Per. J. Johansson
 4/11/27

164

Folketro om kloka gubbar. Jag kände som pojke en träskomakare Pål Mårtensson, gemenligen kallad Pål Träsکو boende i Valleberga by av Ekeby socken av Malmöhus län, som ägnade sig åt kvacksalvareyrket sedan en känd bonddoktor, Bylof i Kvistofta, gått ur tiden. (B. hade förut varit soldat i svensk tjänst). Bylof var vida känd för sina vällyckade kurer. Han botade ett armbrött som läkarna spjälkat och läkt, så att armen blev krokig, genom att bräcka upp armen igen och sedan läka den rätt igen. Patienten var en piga i mitt föräldrahem, som råkade få armen i ledstängen, då hon körde hästarna för tröskvändringen och läkare blev genast anlitađ. Det var isynnerhet genom sin läkesalva som Bylof var bekant

Pål Träsکو var varken så berömd eller skicklig som Bylof I hemorten skrattade man mest åt honom men förvånade sig på samma gång över de lyckade kurer , han gjorde utomby. En gång när jag var med en kamrat, som skulle ha nya träsکور, var jag lite förkyld och fick av Pål mot några slantar några gryn, som jag skulle lägga i en vattenfylld halvstoppsflaska samt ställa i fönstret att dra i 3 dagar, varefter jag skulle dricka ett halft glas vatten, tills jag blev bra. Hjälpte det int skulle jag komma igen. Min förkyllning var hävd innan 3 dagar gått, men jag smakade ändå på vattnet, som varken smakade illa eller väl. Pål var något döv och gjorde sig värre ^{der} för att komma folks enskildheter på spåren. Han hade besökande långt borta ifrån, ty de där grynen på flaskan jag i fönstren på gårdarna långt från Ekeby.

"En annan typ av "läkare" fanns i samma by, men denne var äldre i sitt yrke och botade kreatur. Han gick under benämning^{-en} "Kogubben." Hans verkliga namn kan jag ej nu uppgeva men kan skaffa det, om så önskas. Han hade stort anseende och var onkliggen skicklig vid många svåra kalvningsfall och sådant, Men bäst var han i botandet av förstoppning hos alla kreatur och misslyckades mig veterligt aldrig. Han var alltid ^{förredad} beväpnad med en lång kopparspruta, varmed han ingav läp^{er}wanger, och ~~Dessa~~ voro av tre olika blandningar och styrka.

Hjälpte icke det första, så erhöils ett nytt. Det tredje var emellertid av sådan styrka, att om det inte hjälpte, så var det vissa döden, sa kogubben.

Dessa personer levde och verkade omkring 1875 - 1890.

Lyte. Samtidigt bodde i Ekeby kyrkby en lantbrukare Bengt

Jönsson, som hade ett lyte, som jag aldrig sett maken till. Det var en utväxt liknande ett plommon i ansiktet. Hans mor sade, att hon blivit ~~så~~ skräm^d av ett fallande plommon, då hon gick havande med honom.

I Lunnom av Rise ~~Matslösa~~ socken föddes en gosse, Bengt Andersson, som periodvis hade anfall av fallandesjuka. Fadern hette Anders Nilsson, och modern förklarade själv att hon blivit skräm^d av mannen, när han kom hem rusig, medan hon var havande. Även sade hon att sonen vid sina anfall betedde sig som fadern då gjorde.

Bäckemannen. I min födelseby, Luggude i Ekeby talade man om Bäckemannen. Vi barn fingo ej lyssna till historier^{na} om honom men hörde ändå när alla i huset trodde på honom. Man trodde att han visade sig som irrbloss varenda natt sedan det blev mörkt. En morgon vid Malv fem tiden kom emellertid två pigor uppskrända tillbaka utan att hava mjölkat. De sade sig ofta sett Bäckemannen men nu hade de också hört honom. Han hade skrattat i deras närhet och ropat hå hå hå. Far försökte tala reson med dem men måste själv gå med innan de vågade gå tillbaka. Vi barn som skulle gå till skolan voro också mycket rädda. Far sade sedan, att det var mycket lyhört och dimmigt denna morgon.

Holtamannen. Nära mitt hem som då kallades Flammen var en ganska brant backe, Lemahallen (⁷⁴Åliden), varest en man, Leman skulle ha mördats av skogsmy⁸²n. Vid sidan därav fanns högsta punkten på en rätt lång höjdsträckning, Skromberga backar. Denna höjd kallades Holtet (hultet) och där bodde Holtamannen. De gamla minnades att hela backen varit skogbeklädd, och under densamma fanns en källa, "Svarta Killa", vars vatten var mörkt och järnhaltigt. Slutningen låg åt söder och på vårsidan såg man mycket ormar. Dessa och en drake skulle bevaka en skatt, som Holtamannen ägde. Ormarne såg jag många gånger men draken däremot aldrig. -- På 1880-talet öppnades en gruva inåt backen d.s.k. krypgruvan. Gången var en 30 - 40 meter inåt backen. -- Flammen heter numera Framnäs.

Skogsharen. Söder om Holtet finnes ännu en större höjd numera odlad, men i min barndom fanns där skog och en källa, som ännu är i behåll. Skogen och källan kallades "Gudan".

På denna tid skall i skogen på denna egendom "Skogsharen" ha bott. Det var ingen riktig hare utan en större sådan med ovanligt långa öron och ben. Han kunde springa mycket fort, nästan flyga. Många hade sett den.

Här hittades för några år sedan silvermynt från 1604.

19164

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV